

ÇOCUK VE MİMARLIK

DERLEYEN
C. ABDİ GÜZER

CELAL ABDİ GÜZER

Lisans derecesini 1982 yılında ODTÜ'den almıştır. Yüksek Lisans ve Doktora çalışmalarını aynı üniversitede tamamlayan Güzer İngiltere'de, Newcastle upon Tyne Üniversitesi'nde mimarlık eleştirisi üzerine doktora çalışması yapmış ve ders vermiştir. Hâlen ODTÜ'de mimarlık eleştirisi üzerine ders vermekte ve dördüncü sınıf proje stüdyosu yürütücülüğü yapmaktadır. Çağdaş mimarlık kavramları ve uygulamaları üzerine teori, eleştiri ve tasarım odaklı pek çok ulusal ve uluslararası yayını olan Güzer ODTÜ'de Bölüm başkan yardımcılığı, dekan yardımcılığı, anabilim dalı başkanlığı gibi görevler üstlenmiş, bir dönem Mimarlar Derneği 1927 genel başkanlığı yapmıştır. Çeşitli yarışmalarda jüri üyeliği yapan Güzer üçü birincilik üzere çok sayıda derece ve ödül sahibidir. Projelerini ağırlıklı olarak ODTÜ bünyesinde gerçekleştiren Güzer'in uygulanmış ve devam eden çok sayıda kentsel ve mimari projesi vardır. Bu projeler arasında yer alan MATPUM araştırma merkezi yapısı 2008 yılında YEM ödülüne layık bulunmuştur. 2013 yılında Uluslararası Antalya Mimarlık Bienali'nin küratörlüğünü üstlenen ve "şablon/template" temalı ana sergiyi düzenleyen Güzer'e 2019 yılında mimarlığa yaptığı katkılar nedeni ile TSMD jüri özel ödülü verilmiştir. Güzer'in araştırma konuları arasında mimarlık eleştirisi, çağdaş mimarlık uygulama ve kavramları, konut ve toplu konut, kentsel dönüşüm, eğitim yapıları ve sürdürülebilirlik gibi konular yer almaktadır.

LALE ÖZGENEL

Orta Doğu Teknik Üniversitesi Mimarlık Bölümü'nden Lisans, Yüksek Lisans (Mimarlık Tarihi) ve Doktora (Mimarlık) derecelerini aldı, Oxford Üniversitesi, Atina Amerikan Akademisi ve Roma Amerikan Akademisi'nde doktora sonrası araştırma ve proje çalışmaları yaptı. Uluslararası arkeoloji projelerinde sorumlu mimar ve ekip lideri olarak çalıştı. Antik döneme yoğunlaşan konut ve gündelik yaşam tarihi odaklı yayınlarının yanısıra, Türkiye'de tenis sporu ve kulüplerinin tarihi, ve kırsal mimarlık üzerine araştırmaları ve yayınları vardır. ODTÜ Mimarlık Bölümü'nde mimarlık tarihi dersleri vermekte, 4. sınıf mimari tasarım stüdyosu yürütücülüğü yapmaktadır. ODTÜ Rektör Danışmanı (2008-2016), ODTÜ Müzik ve Güzel Sanatlar Bölümü Başkanı (2011-2016), ODTÜ Mimarlık Tarihi Lisansüstü Programı Başkanı (2012-2015), ODTÜ Mimarlık Bölümü Doktora Komitesi Başkanı (2007-2014), TED Üniversitesi Mtevelli Heyeti

Üyesi (2015-2018), Mimarlar Derneği 1927 Yönetim Kurulu Başkanı (2016-2021) ve Ankara Kent Konseyi Başkan Yardımcısı (2019-bugün) olarak akademik ve idari sorumluluklar üstlenmiş, mimarlık eğitimine, mesleğine, kültürüne, ve sanata katkı veren yayınlar, etkinlikler, projeler geliştirmiş ve gerçekleştirmiştir. Akademik çalışmalarının yanı sıra mimari proje yarışmalarına katılmakta, Orta Doğu Teknik Üniversitesi bünyesinde mimari uygulama çalışmaları yapmakta, mimarlık tarihi ve mimari tasarım ekseninde araştırmalar, çalışmalar, yayınlar ve danışmanlıklar yapmaktadır.

A. ŞEBNEM SOYSAL ACAR, PSİKOLOG PROF.DR.

1996 yılında Hacettepe Üniversitesi Psikoloji Bölümü'nde lisans, 1999 yılında Klinik Psikoloji yüksek lisans, 2007 yılında Deneysel Psikoloji alanında doktora çalışmasını tamamladı. 2012 yılında doçent, 2018 yılında profesör oldu. 1998 yılından itibaren Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Ana Bilim Dalı'nda psikolog öğretim üyesi olarak çalışmaktadır. Bağlanma teorisi ve bağlanma teorisi temelli erken dönem anne-bebek etkileşimi, riskli bebek izleminde erken müdahale, epilepside bilişsel süreçler, dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu ve çocuk hastalıklarında nöropsikolojik değerlendirme başlıca çalışma konularıdır. İklim kriziyle mücadeleyle yönelik olarak mimarlık öğrencileri ve ilköğretim öğrencilerinin birlikte çalıştığı atölyeler düzenliyor. Düşeylem Stüdyosu'nun kurucu ortağı.

İPEK KAY

İç mimar, tasarımcı ve illüstratör. 2021'de İTÜ Mimari Tasarımda Bilişim Programı'nda çocukların mekânsal deneyimlerini destekleyecek yönde sayısal araçların kullanımına yönelik kuramsal ve uygulanabilir bir çerçeve geliştirdiği doktora tezini tamamladı. Kurucularından olduğu MonnoM'da çocukların duyuşsal deneyimlerini ve birlikte üretimlerini destekleyen fiziksel ve dijital ortamları eş zamanlı kullanabildikleri ortamlar tasarlıyor, atölyeler düzenliyor. Çocukların mekânsal haklarına odaklanan inisiyatiflerle oyun alanları tasarımı ve uygulamalarına yönelik çalışmalarına devam ediyor, çocuk kitapları resimliyor.

ELVAN HAZAL TÜRKİYILMAZ BİLGİÇ

2012 yılında ODTÜ Mimarlık bölümünden bölüm birincisi olarak mezun oldu. Aynı yıl mezuniyet projesiyle katıldığı Archiprix Türkiye yarışmasında Jüri Özel ödülünü kazandı ve 2013 yılında Archiprix International davetlisi olarak Hollanda'da yapılan uluslararası sergide

yer aldı. Yüksek lisans derecesini 2019 yılında, Tüketim Olgusunun Mimari ve Kent Üzerindeki Dönüştürücü Gücünü Atakule Örneği Üzerinden Anlamak başlıklı teziyle ODTÜ Mimarlık bölümünde tamamladı. Akademik çalışmalarını ODTÜ Mimarlık doktora programında aldığı derslerle sürdürdü. Mezuniyet sonrası profesyonel hayatına çeşitli mimarlık ve gayrimenkul yatırım şirketlerinde devam etti. Bu süre içinde farklı ölçeklerdeki gayrimenkul projelerinin geliştirilmesi, mimari yarışma organizasyonu, mimari konsept ve uygulama projelerinin hazırlanması, iç mekân tasarımı ve uygulaması ile proje koordinasyon ve inşaat süreçlerinin yönetiminde aktif görev aldı ve proje danışmanlıkları yaptı. 2023 yılında EHT Mimarlık tasarım ve uygulama ofisini kurdu. EHT Mimarlık çatısı altında konut, eğitim yapıları ve karma kullanımlı yapılar başta olmak üzere çeşitli projeler geliştirmekte ve uygulamaktadır. Mimarlık pratiğinin yanı sıra 2023 yılından bu yana ODTÜ Mimarlık bölümünde yarı zamanlı öğretim görevlisi olarak 4. sınıf mimari tasarım stüdyosu grubu yürütücülüğü yapmaktadır. Mimari tasarım, mimari eleştiri, konut, tüketim kültürü ve mimarlık ilişkisi araştırma alanları arasındadır.

AKTAN ACAR, DOÇ.DR.

Lisans ve yüksek lisans ODTÜ Mimarlık Bölümü'nde tamamladı. İsviçre Federal Teknoloji Enstitüsü'nde (ETH-Z) mimarlık eğitiminde yaratıcılık ve tasarım konusunda ikinci yüksek lisans çalışmasını yaptı. Gazi Üniversitesi'nde başladığı mimarlık doktorasını Çankaya Üniversitesi'nde tamamladı. Ankara Üniversitesi Eğitim Psikoloji programında oyun, öz düzenleme, gelişim ve öğrenme odaklı ikinci doktora çalışmasına devam ediyor. 2006 yılından bu yana tasarım ve yaratıcılıkta öz düzenleme, katılım, iletişim ve bireysel farklılıkları merkezine alan temel tasarım stüdyosu ve anlatım teknikleri dersleri veriyor. İklim kriziyle mücadelede yönelik olarak mimarlık öğrencileri ve ilköğretim öğrencilerinin birlikte çalıştığı atölyeler düzenliyor; çok disiplinli yapı malzemesi ve elemanları araştırmaları yürütüyor. TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi Mimarlık Bölümü'nde öğretim üyesi. Düşeylem Stüdyosu'nun kurucu ortağı.

AHMET TURAN KÖKSAL

İstanbul'un tartışmasız en güzel isme sahip semti Fındıklı'da doğmuş, 16 yaşını bitirmeden mimarlık fakültesine girmiş ve fakülteye girmeden, teknik resim, gölge perspektif ve tasarım geometriyi babasından öğrenmiş biridir. Artık ne zoru varsa. Analog ile öğrenmiş, dijital doğmuş ve okul

bitir bitmez İnternet teknolojileriyle uğraşacağını düşünmüştür. İlk kitabı 1997 yılında basılmış ve 3 baskı yapmış İnternet Sizden Korksun'dur. Sonra Kim Korkar İnternette isimli bir kitap daha yazmış ve akabinde SketchUp hakkında Türkçe ilk ve tek kitabı yazıp, roman yazarlığına terfi etmiştir.

2003'te savunduğu doktora tezi apaçık şimdiki "Metaverse" olan ve çeşitli üniversitelerde dersler vermiş, akademyanın dertlerini görüp tadında bırakmıştır. *Ustura* isimli, daha çok uykusundayken 200 yıl öncesine gidebilen, şişman ama bilgisayarı iyi kullanabilen bir mimar akademisyenin İstanbul maceralarını yazmış, ikinci cildi *Camtaşı*'nı da çıkarmıştır. Şimdi üçüncü cilt *Hokka'yı yazıyor*. Arada *Tuhafiyedeki Hafife* ismiyle yayınlanmış bir romanı daha var. Biri çeviri olmak üzere yayınlanmış sekiz kitabı vardır. Devamlı yazar, çizer bir şey araştırır, yayınlar, podcast, Youtube içeriği, blog filan derken geçinmek için de Silikon Vadisi'ndeki startaplara bazı tasarımlar yapar. Sinemayla olan ilişkisi ise ayrıca gariptir. Bazı sinema filmleri onun için her biri ayrı sabit disk sürücüsü gibi, onlarca dosya, onlarca klasör içeren sinestezik etkileri olan depolama araçlarıdır. Onları alır ve arşivler arada sırada şöyle bir üstünden geçer ki unutmazın. Sonra onları birleştirip, algal kokteyller yapar. Maddi hiçbir faydası olmasa da bundan mutlu olur.

BOĞAÇHAN DÜNDARALP, MİMAR

Archiprix (1997), Arkitera Genç Mimar Ödülü (2004), iki Ulusal Mimarlık Ödülü (1998, 2006) ve YEM (Yapı Endüstri Merkezi) Ödülü (2008) gibi ödüller başta olmak üzere ulusal pek çok ödül kazandı. Projeleri ve çalışmaları Mies Van der Rohe Ödülleri, Aga Khan Ödülleri, İakov Chernikov Ödülleri gibi uluslararası ödüllere nomine edildi. Eserlerinin bir kısmı "Genç Çizgiler / Young lines" adlı bir kitapta yayınlandı (2004). 2009 yılında The Architecture Foundation / London tarafından "İstanbul Para-doxa" adlı bir kitapla sonuçlanan Londra-İstanbul Uluslararası Değişim Programı için İstanbul şehri temsil edecek üç mimardan biri olarak seçildi. 1. İstanbul Tasarım Bienali'nin (2012) bir parçası olarak, Joseph Grima'nın küratörlüğünü yaptığı "Adhocracy" sergisine davet edildi ve Yona Friedman'ın "Haliç Merkezi" projesiyle ilgili "Müdahale" de yer aldı. Ulusal Mimarlık Sergileri ve Ulusal yarışmalarda jüri üyelikleri de bulunan DüNDARALP, 2005'ten beri ddrp adlı mimarlık ofisini yönetmekte ve farklı üniversitelerde yarı zamanlı öğretim görevliliği ve tasarım stüdyosu yürütücülüğü yapmaktadır. Mimari bilgi alanındaki çok pozisyonlu duruşu ve farklı mimari ölçeklerdeki tasarım çalışmaları ile çözüm

stratejileri araştırmakta olan mimarlık ofisi ddrp ile son 15 yılda ağırlıklı olarak çocuk ve eğitim mekanları konusuna odaklanmıştır.
www.ddrpl.com

HİKMET SIVRİ GÖKMEN

1982 yılında Ege Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Mimarlık bölümünden mezun oldu. Dokuz Eylül Üniversitesi'nde 1985'te yüksek lisansını, 1993'te doktorasını tamamladı. 1990-1991 yıllarında Kingston Polytechnic'te doktora araştırma öğrencisi olarak bulundu. Mimarlık eğitimi, eğitim yaklaşımları ve eğitim yapıları, çocuk mekânları, çocuk müzeleri, çocuk ve mimarlık konularında araştırmaları ve makaleleri bulunmaktadır. Çeşitli Ulusal Mimari Proje yarışmalarında jüri üyeliği yapmıştır. Dokuz Eylül Üniversitesi Mimarlık bölümünde 1983 yılından beri öğretim görevlisi olarak yer alan Gökmen, 2021 yılında profesör unvanı kazanmıştır. Mimarlık Bölüm Başkan Yardımcılığı ve Dekan Yardımcılığı görevlerinin ardından Fen Bilimleri Enstitüsü'nde Yönetim Kurulu üyesi olarak da yer almıştır. Mimarlık ve Ege Mimarlık dergilerinin yanı sıra İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin Kent Arşivi ve Müzeler Müdürlüğüne bağlı olan Yayın Kurulu'nun üyesidir.

ZEHRA AKDEMİR VERYERİ

1967'de İzmir'de doğdu. Özel İzmir Amerikan Koleğini ve ODTÜ Mimarlık Bölümünü bitirdi. Yüksek Lisans, Doktora ve Doçentliğini Dokuz Eylül Mimarlık Bölümü'nde yaptı ve öğretim üyesi olarak çalıştı. 2009 yılında 7/70 KÜLTÜRSANAT'ı kurdu. Tasarım pedagoğisi ve görsel iletişim teknikleri üzerine yaptığı akademik çalışmalarını, kültür eğitimi yöntem ve program geliştirme alanında uygulamaya geçirdi. MEB, belediyeler, müzeler ve okullar vb. kültür kurumları için eğitim programları geliştirmekte, görsel öyküler yazmakta ve dijital eğitim materyalleri hazırlamaktadır.

FERHUNDE ÖKTEM

1950 yılında Bursa'da doğdu. Hacettepe Üniversitesi Psikoloji bölümünden mezun olduktan sonra 1983 yılında doktor, 1988 yılında doçent ve 1998 yılında profesör unvanı aldı. İlk klinik uygulamalarını Gülhane Askerî Tıp Fakültesi'nde yapmış, 1977-2017 yıllarında Hacettepe Üniversitesi Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Ana Bilim Dalı'nda öğretim üyeliği yapmıştır. Akademik görevlerinin yanı sıra Türk Psikologlar Derneği'nin kuruluş temellerini atmış ve

Etik Kurul ve Testler Komisyonu başkanlığını hâlen sürdürmektedir. 2018 yılına dek Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi Bilim Kurulu üyeliği, Türkiye Zeka Vakfı kurucu üyeliği, TÜBİTAK Bilim Çocuk Dergisi Yayın Kurulu üyeliği ve Avrupa Psikoterapide Uzmanlık Sertifikası Ulusal Ödüllendirme Kurulu Türkiye Komisyonu üyeliği bulunmaktadır. 2017'den beri Ruh Sağlığı Merkezi'nde çalışmalarını sürdürmektedir.

İÇİNDEKİLER

FOL “..... VE MİMARLIK” SERİSİ	15
CELAL ABDİ GÜZER	
ÇOCUK VE MİMARLIK BİR ARKA PLAN ÖYKÜSÜ	18
CELAL ABDİ GÜZER	
I	
ÇOCUK YAPILARINDAN ÖĞRENMEK VE ÇOCUKÇA	25
TASARLAMAK	
CELAL ABDİ GÜZER	
2	
EV VE SINIF ARASINDA ÖĞRENMEK: OKUL VE KENTSEL	49
OYUN MEKANLARI ÜZERİNE MODERN ANLATILAR	
LALE ÖZGENEL	
3	
MİMARLIK, PSİKOLOJİ VE ÇOCUK	99
FERHUNDE ÖKTEM	
4	
ÇOCUKLARDA SANAT EĞİTİMİ: YARATICILIK VE TASARIM	120
PSK. PROF. DR. A.ŞEBNEM SOYSAL ACAR	
5	
ETRAFI GÜZELTME FAALİYETLERİ: ÇOCUĞUN ÖZÜNDEN	136
MİMARİ VE ÇOCUK MİMARİSİ...	
AHMET TURAN KÖKSAL	

6		
ÇOCUK GÖZÜNDE / YETİŞKİN ELİNDE ÇOCUKLARIN KENT	199	
VE MİMARLIK ÖĞRENİMİ		
ZEHRA AKDEMİR VERYERİ		
7		
ÇOCUK, ÖĞRENME, OKUL VE MİMARİ İÇİN “NEYİN	217	
MÜMKÜN OLDUĞUNU ARAŞTIRMAK...”		
BOĞAÇHAN DÜNDARALP		
8		
ÇOCUK İÇİN MEKÂN MI, ÇOCUK İÇİN (DE)	233	
MEKÂN MI?		
E. HAZAL TÜRKYILMAZ BİLGİÇ		
ÇOCUKLARA KENTTE YER AÇMAK: ÇOCUK DOSTU	271	
KENTLER		
HİKMET SİVRİ GÖKMEN		
10		
ÇOCUKLAR VE GENÇLER İÇİN RESİMLİ MİMARLIK	306	
KİTAPLARI		
AKTAN ACAR		
11		
OYUN-ÖĞRENME ODAĞINDA TASARIM KONUSU OLARAK	326	
ÇOCUK		
İPEK KAY		
DİZİN	345	

FOL “..... VE MİMARLIK” SERİSİ

Kent, mimarlık, tasarım ve sanat insanla ve yaşamla çok girdili, çok boyutlu ve kaçınılmaz bir ilişki içindedir. Kentlerde, yapılarda yaşar, okur, çalışır, üretir ve tüketiriz. Binalar sadece barınma aracı değil, aynı zamanda biriktirme, yatırım, güvence aracıdır. Kullandığımız nesnelere işlevsel özelliklerinin yanında görsel nitelikleriyle anlam oluşturur. Sanat bir yandan bağımsız bir üretim alanı iken öte yandan birçok ürünün bütünlüğe parçasıdır. Fiziksel çevremiz ve onu oluşturan nesnelere kimliklerimizi, tarihimizi, geleneğimizi, önceliklerimizi, sorunlarımızı, refah durumumuzu temsil ederler. İçimizdeki coşku, sevinç, takdir, hüznü, üzüntü, şaşkınlık, korku gibi duyguların arka planı olurlar. İçinde yaşadığımız fiziksel ortam sadece planlama ve mimarlığın değil, aynı zamanda sosyal ve kültürel ortamın, ekonomik ve teknolojik olanakların, hukuki ve teknolojik sınırların bir sonucudur. Bu nedenle kentler, yapılar ve tasarım ürünleri sanattan coğrafyaya, tarihten felsefeye pek çok alanın doğrudan ilgilendiği, örnekleme ortamı olarak kullandığı bir kesişme noktası oluşturur. Tersten gidildiğinde de fiziki çevre tarihi geçmişimizi, geleneğimizi, refah durumumuzu, önceliklerimizi, üretim ve tüketim ilişkilerimizi temsil eder. Bu nedenle mimarlık farklı alanlarla farklı ilişkiler içindedir, onları besler, onlardan beslenir. İçinde olduğumuz çevreyi sadece fiziksel özellikleri ile değil, onun oluşum ve dönüşümüne etki eden farklı girdilerle birlikte anlar, yaşar, değerlendiririz. Farklı alanlar eleştirel birikimlerini oluştururken diğerlerini sadece örnekleme alanı olarak kullanmaz, zaman zaman onların terminoloji ve yöntemlerini ödünç alırlar. Mimarlık alanında yapılan akademik çalışmalar

sosyolojiden edebiyata, sanattan tarihe, ekonomiden mühendisliğe çok sayıda alt alan üzerinde var olur, disiplinlerarası ilişkileri ve çeşitliliği temsil eder. Bu alt alanların ya da alt alanlarla eşleşen kavramsal çerçevelerin her biri mimarlığı anlamaya yönelik olarak farklı öncelikler ve bakış noktaları, uzmanlık alanları tanımlar. Bu geniş çerçeve içinde bakıldığında kent ve mimarlık hepimizin bir ya da birden fazla yerden ilişkilendiği büyük bir şemsiye oluşturur. Konunun doğrudan uzmanı olmayanlar için ilgi çekici geniş bir zemin tanımlar. Bu zemin FOL Kitap'ın “..... ve MİMARLIK” serisinin de çıkış noktasını oluşturdu. Serinin ilk kitabı olan “Sinema ve Mimarlık” derlemesinin gördüğü ilgi bu seriyi sürdürmek için cesaret verdi. Bu seri içinde sanat, tarih, edebiyat gibi farklı disiplinlerin yanı sıra çocuk, medya, ütopya gibi konu başlıklarının da gerek mimarlık alanından bakılarak gerekse mimarlığa bakarak yeni derlemeler oluşturması bekleniyor.

Şüphesiz mimarlığı farklı alanlarla birlikte ele alan, mimarlıkla farklı konular arasında ilişki kurmaya çalışan ilk seri değil bu. 2000'lerin başında Mimarlar Derneği 1927'nin önce genel sekreterliği sonra da başkanlığını üstlendiğim dönemde birkaç sene süren bir söyleşi dizisi tasarlamıştık. Büyük ilgi gören bu söyleşilerin bazıları yayına da dönüştü. Mimarlık alanına komşu, dirsek teması olan alanlardan çok sayıda kişi bir araya gelerek beraberce düşünce üretme, tartışma fırsatı buldu. Aynı konulara, sorun ve değer önceliklerine farklı disiplin alanlarından farklı önceliklerle bakma şansı bulduk. Benzer biçimde mimarlığı farklı alanların, kavramların öncelikleri içinde anlamaya çalışan çok sayıda yayın var. FOL “.... ve Mimarlık” serisi oluşmuş olan bilgi birikimini tekrar etmekten çok bu birikimi ve tartışmaları genişletmeyi, farklı bakış açıları ve örnekleme alanları sunmayı hedefliyor. Bu anlamda serinin yazarlarının çoğu akademik ortamda çalışmalarını izlediğimiz insanların yanında farklı alanlardan konuya katkı sunabilecek, alternatif bakış açıları getirebilecek kişilerden oluşuyor. Yazarların çoğu akademik ortamdan

gelmesine karşın bu seri içinde kullanılan dil ve örneklerin konu başlıkları ile ilgilenen geniş bir kesimi kapsamasına özen gösterildi. Seri içinde “Mimarlık” sözcüğü başlığa taşınsa da kent, tasarım, sanat gibi farklı ölçek ve komşu alanları içerecek genel bir şemsiye oluşturuyor. Seri ilerledikçe hem ilgili alanlarda akademik çalışmalar yapan hem de konu ile ilgilenenler için geniş bir başvuru kaynağı oluşturması, farklı disiplinler arasındaki bağ ve ilişkiyi güçlendirmesi bekleniyor. Bu geniş şemsiye altında farklı okuyucu kesimlerinin serinin bütün kitaplarında kendileri ile aidiyet ilişkisi kuracakları alt parçalar bulacaklarını umuyoruz.

CELAL ABDİ GÜZER

ÇOCUK VE MİMARLIK BİR ARKA PLAN ÖYKÜSÜ

1980 yılında ODTÜ Mimarlık ikinci sınıf stüdyosunda üniversite arazisi içinde bir kreş tasarlamamız istenmişti. Heyecanla ilk eskizleri yaptım. ODTÜ yerleşkesinin diline uygun brüt beton bir yapı düşünüyor, hocam Kemal Aran'ın tepkisini merak ediyordum. Kemal Aran eskizleri birkaç dakika inceledikten sonra neredeyse yapıya ilişkin hiçbir şey söylemedi. Sonra çocukların binalara nasıl girip çıktığını, örneğin paspas kullanıp kullanmadığını gözleyip gözlemediğini sordu. Giriş çıkış noktaları, hatta paspas üzerine yarım saate yakın konuştuk. Bir çocuk yapısında dış mekânın, iç dış ilişkisinin önemini, bahçenin aslında yapının devamı olduğunu anlattı. Ben bina yapmıştım; oysa tasarlanması gereken bina ile sınırlı olmayan bir yaşam alanı ve çocukların öncelikleri idi. Masadan kalkarken binayı çocuk gözü ile yaşamaya çalış, dedi. Şüphesiz her yapı, her kullanıcı için geçerli olan bu öneri, konu çocuk olunca biraz daha güçleşiyor. Geride bıraktığınız yıllara geri gitmeniz, çocukların dünyasını yeniden keşfetmeniz gerekiyor. Çocuk gibi bakmanın önkoşulu bildiklerinizin bazılarını unutmak, şartlanmalarınızdan kurtulmak. Bu, çocuk yapıları ile sınırlı olmaksızın tasarımı özgürleştiren, yeniden başlamlara açık bir yaklaşımın ön koşulu. Bu nedenle çocuklar için tasarlamak her zaman bir ayrıcalık, özel bir deneyim alanı oldu.

1982 yılında ODTÜ Mimarlık Bölümü'nden mezun oldum. Hemen her genç mimar gibi bir an önce bir yapı yapmak istiyordum. Antalya'da yetim çocuklara yardım için kurulmuş bir dernek 2-7 yaş arası kimsesiz çocuklar için bir yuva yaptırmak istiyor, kendilerine yardım edecek, projesini bağış olarak gerçekleştirecek bir mimar arıyordu. Hiç düşünmeden evet diyerek yaklaşık iki yıl sürecek bir sürecin içine gir-

dim. Yeni mezun bir mimar ve inşaat işinden hiç anlamayan yönetim kurulu üyeleri ile hem konunun heyecanı hem de deneyimsizliğin verdiği cesaretle bir maceraya atıldık. Bize verilen arsa imarda değerlendirilemediği için artmış, ince uzun bir alandı. Yapı hemen her inşaat kaleminde bağışla yapılacağı için seçme şansımız çok sınırlıydı ve elimizde biriken malzemeleri kullanacaktık. Tasarım konusu herhangi bir çocuk yapısı değildi. Bu yapı çocuklar için sadece öğrenme ortamı değil aynı zamanda bir “ev”, evleri olacaktı. Mevcut yetim yuvalarını gezdim. Daha önce yapılmış projelere baktım. Çocuklarla çok kez bir araya gelip uzun sohbetler edip oyunlar oynadık. Kemal Hoca'nın önerisine uyarak yetim çocukların dünyasını, önceliklerini anlamaya çalıştım. Birkaç ay içinde onlara “ev” olacak bir yapı tasarladık. Projenin ana fikri tüm kurumsal yapısı ve ölçeğine rağmen çocuklara ev hissi verebilecek, kendilerini aile ortamında hissedecekleri, kimsesizliklerini unutturabilecek bir yapı tasarlamaktı. Öte yandan konut dili ve ölçeği ile kurumsal yapı dil ve ölçeğini bütünleştirmek gerekiyordu. Yapı gerçek anlamda her bir tuğlası özenle örülerek tamamlandı. Antalya iklimini düşünerek dış mekânı yapı ile süreklilik kuran, çoğu noktada iç mekânın parçası olan bir program ögesi olarak ele aldık. Tamamlandıktan sonra yapıyı defalarca ziyaret ettim. Çocukların yapıyı kullanma biçimleri, kurdukları aidiyet ilişkisi emeklerimizin boşa gitmediğini gösterdi.

Yıllar sonra *XXI* dergisinin desteği ile eğitim yapıları konusunda öne çıkan isimlerden olan Herman Hertzberger'in yapıları üzerine bir araştırma yapmak üzere Hollanda'ya gidip onunla görüşme şansı buldum. Beraber onun yaptığı bazı eğitim yapılarını gezdik. Anna Frank okulundan çok etkilendim. Hertberger'e büyük galeriler, açık merdivenler, seviye farkları içeren, sokağa doğrudan açılan okulun çocuklar için güvenlik sorunu oluşturup oluşturmadığını sormuştum. Çocukların yaşadığı dünya neyse onlar için yapılmış yapı da o olmalı gibi bir cevap vermişti. Bu yapıdan çıkan çocuk anne

ve babası ile alışveriş merkezine, sinemaya, lokantaya gidecek, orada ne kadar hayatın içindeyse burada da o kadar içinde olmalı, yapı onu gerçek yaşama hazırlamalı demişti. Sonra bizim etrafı yüksek duvarlarla çevrili, çocuklar dışarı bakmasın diye camlarının yarısı boyanmış okullarımızı anımsadım. Elbette coğrafya, kültür ve gelenek bütün yapıları etkilediği gibi çocuk yapılarını da etkiliyor. Öte yandan çocuk yapıları çocuklara başka bir dünyanın olabileceğini göstermek, evde, sokakta, kentte göremediklerini deneyimlemek için önemli bir zemin oluşturuyor. Çocukları kendimize benzetmeden, onların dünyasının ayrıcalıklarını kullanarak kendi yaşantımızın bir parçası yapmak özel bir problem alanı tanımlıyor.

Biraz da tesadüfen gelişen bu deneyim birikimi çocuklar, çocuk yapıları ve eğitim ortamları ile daha çok ilgilenmemi getirdi. Sonrasında çok sayıda eğitim yapısı tasarladık. Mimarlıkta çocuk için tasarlamak, çocuk dünyası ile ilişkiye girmek hem güçlükleri hem de hazları olan özel bir deneyim alanı. Ama en önemlisi, çocukların şartlanmamış kafa yapılarının yeni deneyimlere açık, büyüklerin dünyasındaki kısıtların pek çoğundan uzak olmasının hazırladığı zemini kullanmaktı. Bir anlamda onlardan öğrenmek ya da onlar sayesinde öğrendiklerinin bazılarını unutmaktı. Çocukların kent ve mekân algısı büyüklere göre daha özgürdür. Yapıyı, kenti ekonomik, yasal kısıtlarından, üretim ve tüketim ilişkilerinin şablonlarından bağımsız olarak algılarlar. Sanat ve tasarımla kurdukları ilişkiler de benzerdir. Bir ağaç dalı onların hayal dünyasında bir araba, bir at olabilir. Halının kenarındaki çizgi oyuncak arabalar için yol, şeker küpleri kentin yapıları, plastik bir şişe bir mikrofon olur. Resimlerinde tek bir çizgi hem insanı hem ağacı anlatır. Ankara'da Zafer Koleji'ni tasarlarken lineer, atriumlu bir sokak yapmış derslikleri ve ortak kullanımları bu sokağın iki yanına dizmiştik. İnşaatı gezerken okulun sahibi ve çok deneyimli bir eğitimci olan Ali Demir bu yapı işimizi kolaylaştıracak, çocuklar birbirlerinden öğrenecekler demişti.

Oğlum Ekin ilkokulda iken arkadaşlarına bizim evde bir

köprü var demiş. Evin ikinci katının iki bölümünü iki kat yüksekliğinde bir boşluk içinden geçerek birbirine bağlayan geçidi kastetmiş. Çocukların bir bölümü ona inanmamış. Daha sonra arkadaşları ile evde toplandıklarında çocukların ev ve mimarlık üzerine yorumları beni şaşırtmıştı. Çoğu, ev ile yaşam biçimi arasında ilişki kurmuş, avlusu, açık planı ve malzemesi ile alışılmadık bir kurgusu olan evi hemen benimsemişti. Çocuklar yeni, alışılmadık, tipolojik olmayan mekânları hepimizden daha kolay benimsiyor, kabulleniyor. Ekin'in mimarlık mesleğini seçmesinde yaşadığı evin etkisi olduğunu düşünmüşümdür hep.

Kitabın İçeriği

Mimarlık ve çocuk başlığı alt başlıkları olan çok geniş bir alan tanımlıyor. Şüphesiz bir uçta çocukların kullanıcısı olduğu yapılar, mekânlar var, öbür uçta ise kentin, mimarlığın, tasarımın ve sanatın onlara dokunma biçimi, tersten gidildiğinde de çocuk dünyasının bize öğrettikleri, bizim çocuklardan öğrendiklerimiz var. Bu kitap sadece çocuk mekânlarını değil, çocuk dünyasının mimarlık ortamına yansımalarını da içerecek bir çeşitlilik barındırıyor. Yazarların bir bölümü çocuğu merkeze alan çeşitli projelerde, araştırmalarda yolumuzun kesiştiği kişiler. Bir bölümü de bu konuda emek vermiş, çok boyutlu birikim oluşturmuş kişiler. Eski öğrencilerim, proje ve araştırmalardaki takım arkadaşlarım, danıştığım, izlediğim kişilerin yanında bu kitap aracılığı ile tanıdıklarım da var.

Bu serinin vazgeçilmez yazarlarından olan Lale Özgenel ile çok sayıda eğitim yapısı tasarlama, eğitim yapıları üzerine yazı yazma, araştırma yapma şansı buldum. Mimarlık ve akademi yolculuğunda yol arkadaşım oldu. Ama bu kitapta daha çok mimarlık tarihçisi gözlüklerini kullanarak çocuk yapılarına, özel bazı örneklerle baktı.

Ferhunde Öktem bambaşka bir alandan gelmesine rağmen

hep dirsek temasında olduğumuz özellikle afet, insan psikolojisi gibi konularda yaptığı konuşmalarla stüdyo çalışmalarımıza destek veren, öte yandan mimarlıkla ilgili bir kişi. Çocuk psikopatolojisi, çocuk ruh sağlığı gibi konularda uzman. Bu kitapta da kendi alanından bakarak psikolojide önemli olan bazı kavramları, mimarlıkla buluşturuyor.

Benzer bir biçimde başka bir alandan, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı'ndan gelen A. Şebnem Soysal Acar da çocuklarda sanat eğitimini konu alıyor. Yaratıcılık ve tasarım alanlarında verilen eğitimin çocukların kendilerini ifade etme biçimleri üzerindeki özgürleştirici ve çeşitlendirici etkileri tartışılıyor.

Ahmet Turan Köksal da Lale Özgenel gibi bu serinin birçok kitabında yer alan, kadrolu yazarlarından. Köksal, çocuk ve mimarlık ilişkisini eğitim yapılarından çocuklara yönelik kitaplara, çocukların yapı ve mekânlarla kurduğu ilişkilerden, çocuk oyunlarına çok geniş ve farklı alt alanlara taşıyarak çarpıcı örneklerle tartışmaya açıyor.

Zehra Veryeri bu kitabın başlığını sadece araştırma alanı olarak değil, aynı zamanda iş alanı olarak da seçmiş bir akademisyen ve mimar. Yayımladığı çocuk kitapları, çocuklar için geliştirdiği eğitim programları çocuk, mimarlık, kent, tarih gibi alanların kesişme noktasını temsil ediyor. Veryeri, çocuk çalışmaları ile çocuk eğitimi çalışmaları arasındaki farkın altını çizerek “yetişkin elinden çocukların kent ve mimarlık öğrenimine” odaklanıyor. Yazı sonunda çocukların kent ve mimarlık öğreniminin genel bir ülke eğitim stratejisi olarak işletilmesine dair bir işleyiş modelini tartışmaya açıyor.

Boğaçhan Dünderalp tasarım anlayışını “yaratmak değil, oluşmasına izin vermek” olarak tanımlayan, uygulamanın yanında çok sayıda sanatsal ve toplumsal etkinlikte yer alan bir mimar. Dünderalp, bu kitaptaki yazısında Ivan Illich'in “okul, sistemin kendisi için uyumlu bireyler yetiştirir ve bu gizli müfredat nedeniyle özgürleştirici bir eğitimden bahsedemeyiz” saptamasından hareketle mimarlık ve mekânın

“öğrenme” dediğimiz şeyin bir parçası, eğitim mekânının da zaman üzerine kurulu ilişkilerin bir mekânı olabilme olanaklarını tartışıyor.

Hazal Türkyılmaz Bilgiç, öğrencim olarak başladığı mimarlık yaşamına bazı araştırma ve projelerde takım arkadaşımız olarak devam etti. Kızı İpek’in gelişimini, okul ve kent ortamıyla, mimarlık ve sanatla kurduğu ilişkiyi hep beraber gözleme şansımız oldu. Hazal’ın yazısı bu gözlem ve deneyimleri akademik ortama taşıyor, pek çok anne babanın kendini içinde bulacağı bir dizi deneyimi çocuk ve mimarlık arasındaki ilişkiye taşıyor.

Hikmet Sivri Gökmen “Çocuklara Kentte Yer Açmak: Çocuk Dostu Kentler” başlıklı yazısında çocuk ve kent ilişkisini, kentsel mekânların çocuklara yönelik sorun ve önceliklerini tartışırken “çocuk ve çevre”, “çocuk ve oyun”, “çocuk hakları sözleşmesi”, “katılım”, “sürdürülebilirlik”, “21. yüzyılda çocuk olmak” ve “çocuk dostu çevreler” gibi kavramlara açıklık getiriyor.

Aktan Acar, çocuklar için hazırlanmış resimli kitapları incelediği yazısında “resimlerle süslenmiş, örneklendirilmiş kitapların aksine resimli kitaplarda anlatı sözcükler ve görseller arasında dinamik, hatta oyuncu, neredeyse deneysel uzanan bir etkileşimle vücut bulur” saptamasından hareketle örnekler üzerinden resimli kitaplarda mimarlık ve şehir konularının yer alma biçimlerini tartışıyor.

İpek Kay, çocukların gündelik deneyimlerinden ve onlara etki eden krizlerden yola çıkarak çocuğun tasarım konusu olduğu durumları farklı mekânsal ölçekteki örneklerle değerlendiriyor. Kay, dijital ortamların da çocukların yaşamlarının ayrılmaz bir parçası olduğunu da göz önünde tutarak gündelik ortamların çocuklara yönelik tasarlanma sürecindeki çeşitli dinamikleri tartışmaya açıyor.

Teşekkürler...

Sadece bu kitapta değil, tüm seri içinde yazarların oluşmuş birikim ve alana yönelik uzmanlıkları derleyenini işini kolaylaştıran, süreci hızlandıran bir altyapı oldu. Çağrımı geri çevirmeyerek bu kitaba emek veren, mimarlık ve sanat kültürünün yerleşmesi için katkı veren ve çoğu bu alanda benden daha yoğun bir varlık gösteren tüm yazarlara teşekkür ediyorum.

Şüphesiz gerek bu seri gerekse bu kitap kısıtlı ve özel bir okuyucu kesimine hitap ediyor. Bu nedenle kitabı sahiplenerek bu birikimin oluşmasına katkı sağlayan, yazmayı ve okumayı sürdürülebilir kılan okuyuculara teşekkür etmek gerekiyor.

FOL Kitap'a bu tür özel konulara verdiği öncelik ve destek için teşekkürler.

Son Söz

Kitabın kurgusunu oluştururken çocuk ve mimarlık ilişkisinin baştan düşündüklerimizin dışında ne kadar geniş bir alanı kapsadığını fark ettik. Bu kitabın sınırlarına dâhil edemediğimiz pek çok konu, örnek, kişi ve uzmanlık alanı kitabı yeni katkı ve tartışmalara açık kılıyor. Umarım bu derleme eklemelere açık bir başlangıç noktası olarak görülür. Çocuk, mekân, mimarlık ve kent ilişkisini bu farklılaşan yaklaşımlar içinde yeniden keşfetmeye hazırlanırken, belki de Boğaçhan Dünderalp'in yazısının sonunda Marcel Proust'dan yaptığı alıntının altını yeniden çizmek gerekiyor:

“Gerçek keşif yolculuğu yeni manzaralar aramaktan değil, yeni gözlerle sahip olmaktan ibarettir.” Marcel Proust

CELAL ABDİ GÜZER